

P-II-5011

Madame Lw.

VIEŃAC

LIST ZABAVI I POUČI.

GODINA VI.

IZDALA GA

DIONIČKA TISKARA.

UREDIO GA

AUGUST ŠENOA.

U ZAGREBU

SLOVI DIONIČKE TISKARE

1874.

KNJIŽEVNOST I UMJETNOST.

Nešto o razsvjetli naše galerije.

Dakle biskupu Strossmajeru preosta i ta zadaća nasmoći i mjesto za svoj dar u Zagrebu! Iskreno rekuć nadao sam se, da će tko drugi biskupu u susret poći, a taj drugi da će biti — grad Zagreb, koj od biskupova dara ponajveću hasnu ima. „Ne imamo novaca“ vječni je odgovor kad tko u tom pogledu što očekiva, a ja bi tu izreku formulirao ovako: ne znamo cijeniti važnost umjetnosti! Muzika još kojekako a ponešto i kazalište, tu ne treba očekivati moralnih uspjeha od budućnosti, čovjek se uz svu korist na večer dobro i zabavi pak na korist ni osobito misliti ne treba. — Likovne su umjetnosti u nas manje poznate, njihov upliv malo se još cieni, njihova potreba se ne uviđa. Istina je, grad Monakov prije petdeset godina nitko gledao nije, bijaše gradić kao ostale male rezidencije knezova i kraljica njemačkih, istina je, da ga je kralj Ljudevit preporodio umjetnošću, istina, da od tad svake godine milijuni teku u žep gradjana, da je trošak, što ga Bavarska imadjaše desetostruko izplaćen, sve je to istina i mnogo sličnoga, ali čemu se na to obazirati? Tješimo se tim, da i samo zastupstvo grada Beča nepostupaše drugačije u sličnom slučaju. — Bečki gradjanin Gsell ponudi svoju galeriju gradu Beču ako za nju sagradi posebnu sgradu. — Otci grada zamašise u žep, te odvratiše da ne imaju novaca. Gsell, rođen u Strassburgu, hćede svoju galeriju ostaviti zatim rodnomu si mjestu; nu pošto Strassburg dodje u njemačke ruke, ostavi oporuku, da se galerija razprodati ima. Slike, za koje je Gsell od prilike sedamdeset hiljada forinti potrošio, budu poslije njegove smrti za jedan milijun i tri stotine hiljada forinti razprodane. Kažu ljudi, da su tog dana mnoge „otece“ grada Beča vidjeli dugoljastimi nosovi šetati po gradu!

Mi smo sretniji, naš biskup nije „Gsell“, te je ne samo poklonio galeriju gradu Zagrebu, već joj evo sad i kuću gradi — oh, koliko je jeftinije uzkliknuti biskupu Strossmajeru srdačni „živio!“

Držim, da će biskup smatrati za najbolju zahvalnost, ako svaki prihvati njegove ideje, te po mogućnosti pridonese k oživotvorenju njihovomu.

Dužnost mi je dakle, da svoje misli priobćim o načinu, kojim se postupati ima kod razsvjete i smještanja galerije, na koja se načela nacrt obazrijeti ima, po kojem će se graditi kat na narodnomu domu za Strossmajerovu galeriju.

Slikam namijenjena sgrada mora biti udešena tako, da slike budu što bolje razsvie-

tljene, te da ih sto više na što manjem prostoru namještenih biti može, bez uštrba učina.

Dva su načina razsvjete u sbirkah, gdje se slike čuvaju.

Svjetlo od ozgor i svjetlo sa strane (Ober- und Seitenlicht).

Svjetlo od ozgor imade mnogo koristi ali mnogo ima i razloga proti tomu načinu razsvjete.

Velika je korist prva ta, da se u dvorani od ozgor razsvietljenoj na sva četiri zida slike povještati mogu, dočim se u dvorani sa strane razsvietljenoj dva zida gube, zid u kojem je i zid napram kojemu je prozor. Druga važna za nas odlučna korist je ta, da se kod svjetla od ozgor ne treba uzeti obzir na položaj dvorane, dočim u dvorani sa strane razsvietljenoj jedino prozori pram sjeveru ležeći zajamčuju stalno svjetlo.

Proti načinu razsvietljivanja od ozgor razlozi su sljedeći:

Kroz prozor na krovu dolazeće svjetlo ne razsvjetljuje posve jednako sve slike. imade samo strogo računajući jedan red slika oko čitave dvorane, koj je shodno razsvietljen, sve ostale slike u viših redovih smještene odbijanjem svjetla sjaju tako, da se boja nikad pravo prosuditi a često dapače ni razabrati ne može.

Sgoda dakle, da se mnogo slika u takovu dvoranu smjestiti mogu, illuzorna je donekle, jer i u najviših dvorana te vrsti samo najdonji red odveć sja a najviši red se ne vidi. — Proti razsvjeti od ozgor govori nadalje još i taj važni razlog, da slike najbolje izizilaze u svjetlu, u kojem su slikane, najmanji je pako dio manjih slika izradjen u svjetlu od ozgor, dvie trećine barem bolje se viditi i prosuditi mogu ako su sa strane razsvietljene. Promatrajuć dakle sve razloge, što ih za i proti razsvjeti od ozgor navesti možemo biti će rezultat sljedeći:

Svaka sbirka slika treba razmjernan broj dvorana od ozgor razsvietljenih za velike takovu svjetlu namijenjene slike. Takova dvorana ne valja, ako je odveć visoka, najbolje je ako je namijenjena samo jednomu redu slika ili kartona povećeg obsega. Vrlo je shodno namjestiti u dvorani izpod prozora tako priredjen krov (Blende), da gledalac slika prozor ne videć u sjenu stoji, te slike razmatrati može kao u kakvom stereoskopu. Sjednjeno svjetlo diže učin, te prikazuje slike kao preobražene. U monakovskoj novoj pinakotheci uređjena je dvorana za Rottmanove slike iz Grčke na takav način, Makartova „Katarina Kornaro“ bijaše tako razsvietljena, a i u novih muzejih bečkih prirediti će što veći broj dvorana za slike na takav način.

Razlozi kojih proti razsvjetli od ozgor nvesti mogu, ne će dakle prevladati razloge, što za tu vrst razsvjetle govore, ali će modificirati nredjenje tih dvorana od ozgor razsvjetljenih i ograničiti obseg njihove uporabe. Izim toga pokazati će navedeni razlozi, da je u svakoj galeriji nuždan i razmjeran broj dvorana sa strane razsvjetljenih, da ne izgube slike, kojim je takova razsvjetla neobhodno potrebita. Broj takovih dvorana ili soba, (jer su takove slike obično manje) ima se udesit po broju dotičnih slika i po veličini prostora, što ga graditelj pram sjeveru na razpolaganje imade. Najprikladnije je, ako ima što manjih i što više takovih sobica, jer je vrlo probitačno, da bude što manje slika u jednoj sobi tako, da jedna drugu ne ubija. U Parmi n. p. obstoje pojedine sobice, u kojih je samo po jedna, osobito izvrstna slika. U monakovskoj staroj pinakoteci razredjen je prostor za galerije tako, da svu južnu stranu zauzima loggia od Corneliusa, na način Rafaellovih, freskami urešena. Svu sjevernu stranu zauzimaju male sobice sa strane razsvjetljene, u kojoj su smještene sve male slike svih škola, osobito nizozemske, kojim je skoro sviem svjetlo sa strane nužno. Medju loggiom i medju timi sobicama zauzimaju velike od ozgor razsvjetljene dvorane sav prostor. U njih su ponajviše velike slike smještene. Sobe se sa strane razsvjetljene tako mogu urediti, da se tri zida uporabiti mogu za ponamještanje slika i to pomoću gibivih zaslona, koji se pram prozoru tako namjestiti mogu, da se slike odbijanjem svjetla ne sjaju.

U koliko se taj rezultat toga razpravljajnja nas tiče?

Štrossmajerove slike, koliko ih se sjećam, vrlo dobro podnašaju svjetlo od ozgor, narodni dom ima glavni red prozora prema iztoku, biti će dakle nužno, da veći broj dvorana za slike bude od ozgor razsvjetljenih. Isto tako nužno biti će pako i to, da nekoliko sobe budu priredjene za svjetlo sa strane, jer u liepoj Štrossmajerovoj sbirci imade slika, kojim je to vrlo, dapače neobhodno potrebno n. p. onaj prekrasni Van Dyk, a na narodnom domu ima jedna strana što ide pram sjeveru.

Toliko o razsvjetli u obće. Ne imajuć osnove nar. doma pred sobom, ne mogu se upuštati u potanji detail. Glede smještanja slika ne da se reći mnogo u teoriji, to mora bit prva zadaća ravnatelja galerije, komu najveća briga ima biti ta, da galerija bude (popunjena fotografijami i bakrorezi) što jasnija i razumljivija ilustracija poviesti umjetnosti, da i laik pregledavši ju, bar slutiti može razvoj slikarstva u svih fazah svog napredka. Slike dakle ne smiju biti pomiešane s obzirom na format i veličinu kao u Mona-

kovu, Mletcih i drugdje, već poglavito s obzirom na škole i mjesta što ih slikari zauzimaju u poviesti umjetnosti. Daljna briga ravnatelja ima biti ta, da se pobrine za što temeljitije izcrpljivanje te galerije, s pogledom na kopiranje, koje mora biti olahkoćeno, ali pod nazorom tako, da se ne izopači u fabrikaciju nevaljalih slika, nadalje pogledom na reprodukcije osobito u bakrorezu tako, da ta galerija bude i u daljnjem svietu cienjena po zaslugi!

U Sorrentu.

Dr. Izidor Kršnjavi.

Uredništvo „Vienca“ izvoli mi priobćiti ove misli našega umjetnika poradi uvodnih rieči njegovih, koje je on po viesti, u ovom takodjer listu oglašenoj, napisao. Ova se viest imade tako izpraviti.

Preuzvišeni gospodin biskup Strossmajer poklonio je pismom svoju sbirku slika i umotvorina jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti. Ove se slike imadu našoj akademiji do duše tek poslije smrti predati. Ali sam darovatelj odusta od ove svoje prvobitne ustanove, te želi da se njegova sbirka čim prije ovamo prenese. Dva su tomu razloga: prvi, jer bi sam velikodušni darovatelj želio svojima očima viditi, kako je sbirka ovdje smještena; a drugi, jer je proniknut osvjeđenjem, da je glavnomu gradu ova sbirka osobito nužna čim prije toli obzirom na sveučilište i nauku, koli obzirom na umjetnost i viši obrt. Sada se radi samo o tom, da se čim prije namakne prikladno mjesto za ovu sbirku.

Ali tko i gdje da to mjesto dadne?

Kano što je u obće ovdje kod nas nevolja za kuće u svrhe nastavne i naučne, tako je još veća za kuće, u kojih bi se umotvorine smjestile. Bilo je vrieme, kada se mislilo, da se akademija, muzej i galerija smjesti u zemaljskoj kući u savskoj ulici. Ovu je pače kuću vlada akademiji ponudila bila u rečenu svrhu, te je akademija onu ponudu i prihvatila. Ali jeduo jutro doznalo se, da je vlada onu kuću ustupila na deset godina ugarskomu ministarstvu financija za tvornicu duhana. Ne upuštajući se u to, koliko je ona velika sgrada u one svrhe prikladna, sada stojimo pred gotovim činom. Na tu se kuću indi ne smie računati.

Bilo bi najsgodnije, da se nova sgrada za sbirku digne. Ali tko da dadne sredstva? Zemlja se jedva jedvice odlučuje, da svake godine metne u svoj proračun neznatnu stavku za narodni muzej; a kamo li da se tko usudi stupiti s prijedlogom, da sazida sgradu za galeriju.

S toga nametnu se misao; ne bi li se uz manji trošak dogradilo mjesto za galeriju na „narodnom domu?“ Ali tko da i taj trošak

namakne? Akademija ne može, osim da u svoju glavnicu posegne, na što nije vlastna a ne bi ni koristno bilo. Od zemlje teško se je nadati tolikoj podpori, prem bi mogla i imala bar nešto doprinesti. S toga je preuzv. pokrovitelj, bivši ovdje početkom srpnja, zamislio, da se on opet stavi na čelo novomu podhyatu, te je obećao znatnu svotu za dozidanje drugoga kata na „narodnom domu“, ako graditelji pronadju, da sadanja sgrada takovo dozidanje podnosi; ostalo nada se dobiti od naših imućnika, koje bi on sam na

to pozvao. Osim toga dati će preuzvišeni pokrovitelj svoju sbirku o svojem trošku ovamo doprinieti i po vještaku urediti; a taj trošak ne će biti neznatan.

Na ovom osnovu ja sam učinio shodne korake, da se „narodni dom“ pregleda i osnova za galeriju nacрта, a one opazke g. dra. I. Kršnjavoga dolaze u dobar čas.

U čudnovatom smo glede našega pitanja položaju: imamo umotvorina, a ne imamo mjesta, da ih pod krov postavimo. Drugdje to obratno biva.

F. R.